

Risaleler zaviyesinden tefekkür safhalarını anlatır mısınız?

Allah'ı tanımanın en sağlam ve güzel yolu, eserden müessire doğru gitmektir. Yani eserlerinden hareket ederek eser sahibini tanımaktır. Bu yüzden kainat ve içindeki sanatlar hepsi birer penceredir. Bu pencerelere iman gözü ile bakılırsa, marifet şuaları parıldar. Her bir eser üstünde Allah'ın isim ve sıfatları tecelli eder, insan bu tecellileri takip ederek isim ve sıfatların kaynağı olan Allah'a ulaşır. Bu tecelliler içinde Allah'ın bin bir ismi tecelli eder. Her meslek ve meşrep sahibi bu isimlerden birisini esas alır ve o ismin gözlüğü ile kainata ve eserlere bakar. Böylece o isme yapışır ve o ismin tecelli ipi ile Allah'a ulaşır. İşte bu düşünce silsilesinin tamamına **tefekkür** denilir.

Üstad Hazretleri bu gerçeğe şöyle işaret ediyor:

karşı Hakka ı-Cenâb herşeyden ,sırrınca وَأَنْوَشَرَّ الْأَيْسَبِّحُ حَمْدَهُ
pencereler hükmünde çok vecihler var. Bütün mevcudatın hakaiki, bütün kâinatın hakikati, esmâ-i İlâhiyeye istinad eder. Her bir şeyin hakikati, bir isme veyahut çok esmâya istinad eder. Eşyadaki sıfatlar, san'atlar dahi, her biri birer isme dayanıyor. Hattâ, hakikî fenn-i hikmet Hakîm ismine ve hakikatli fenn-i tıp Şâfi ismine ve fenn-i hendese Mukaddir ismine ve hâkezâ, her bir fen bir isme dayandığı ve onda nihayet bulduğu gibi, bütün fünün ve kemâlât-ı beşeriye ve tabakat-ı kümmelîn-i insaniyenin hakikatleri esmâ-i İlâhiyeye istinad eder. Hattâ, muhakkikîn-i evliyanın bir kısmı demişler: '*Hakikî hakaik-i eşya, esmâ-i İlâhiyedir. Mahiyet-i eşya ise, o hakaikin gölgeleridir. Hattâ, bir tek zîhayat şeyde, yalnız zâhir olarak yirmi kadar esmâ-i İlâhiyenin cilve-i nakşı görünebilir.*'”(1)

Risale-i Nurlarda diğer delillerle beraber *eserden müessire* olan **Burhan-ı inni**, yani *tümevarım* metodu daha ziyade kullanılmıştır.

Burhan-ı innî, eserden müessire, neticelerden sebeplere gidilerek yapılan bir istidlâldir.

Mesela, Selimiye Camiini bütün yönleriyle inceliyor, ondaki sanata hayran kalıyor ve sonunda, **“Böylesine muhteşem bir eserin mimarı, elbette büyük bir dâhi, eşsiz bir sanatkârdır.”** hükmüne varıyorsunuz. Yani eserden müessire giderek bir

istidlal yapmış oluyoruz ki, Risale-i Nurlarda ağırlıklı olarak bu delil tarzı kullanılıyor.

Bu zamanda materyalist felsefe insanların kalp ve gönül dünyasını ziyadesiyle yıpratıp yaraladığı için, onların bu yarasına uygun olarak eserden müessire metodu kullanılmıştır. Yani metodu ve hangi delilin ağırlıklı olması gerektiğini belirleyen ve şekillendiren husus, muhatabın manevi hastalığı ve manevi gereksinimleridir. Maddeye tapma derecesine gelmiş bir toplumda tümünden gelim metodunu ağırlıklı kullanmak tesirsiz kalır. Ama maddeden hareketle maddenin yaratana intikal etmek, bu toplum için en salim ve güzel yoldur. İşte tefekkürün esası bu zamanda bu minval üzere gidiyor.

Ayrıca tefekkür **ayat-ı afaki** ve **ayat-ı enfüsi** olmak üzere iki ana hattan oluşur.

Ayat-ı Afakiye: İnsan dışında bulunan bütün kainat ve kevniyattır. Güneş, ay, yıldızlar gezegenler, bağlar bahçeler, sular, toprak, hava vesaire, hepsi Allah'ın varlığına ve birliğine işaret eden **afaki deliller**dir. Kainattaki bütün eşya hikmet ve inayet lisani ile bize Allah'ı tarif eder, onun kudsi isim ve sıfatlarını bize tanıtır. Kur'an'da tevhidin ispatı sadedinde zikredilen ekser ayetler bu nevidendir. Risale-i Nurların ekser risaleleri hususen [Ayat-ül Kübra](#) risalesi bu kabilden delillerden bahseder.

Ayat-ı Enfüsiye: İnsanın iç alemindeki delillerdir. Nasıl koca kainat Allah'ın varlığına ve birliğine şahitlik ediyor ise, aynı şekilde küçük bir alem ve kainat olan insanın mahiyeti ve manevi cephesi de aynı şekilde Allah'ın varlığına ve birliğine şahittir. Allah'ın varlığına ve birliğine kainat makro delil iken, insan mikro delildir. Tevhide kainat azametli ve haşmetli bir levha iken, insanın iç aleminde ise okunaklı ve kolay anlaşılır mütevazı bir levhadır. Kainat vahdani bir delil iken, insan ehadi bir delildir. İnsanın içindeki vicdan, ruh, kalp, duygular ve latifelerin hepsi Allah'a açılan birer pencere hükmündedir. İnsan bu enfüsi pencereleri iman ve hidayetinin nuru ile seyrederse, Allah'ın marifet ve muhabbetine ulaşır. Risale-i Nur külliyatı, hususen [Mesnev-i Nuriye](#) bu hususta önemli eserlerdir.

(1) bk. [Sözler, Otuz İkinci Söz, Üçüncü Mevkif.](#)